

Inhoud

Contents

- Voorwoord bij de derde, herziene en
vermeerderde druk 10
- Voorwoord bij de tweede, herziene druk 11
- 1 Opzet en doel van van dit boek 15**
Toelichting op de beschrijving 16
- 2 De Nederlandse tegel 21**
Bronnen 24
Gedrukte modellenboeken 34
Codes en omschrijvingen 35
Sponsen 42
Aanteekeningen J. van Hulst 44
Interne catalogus J. van Hulst 44
- 3 De herkomst van decors 47**
Ornamentdecors 1560-1700 48
Spaanse invloed 51
Portugese invloed 56
Ornamentdecors 18de en 19de eeuw 56
Tapijten en behang 56
Ornamentdecors 1850-1930 58
*De invloed van middeleeuwse
vloertegels 58*
Engelse invloed 59
Turkse invloed 67
Ornamentboeken 70
*De invloed van Villeroy & Boch,
Mettlach 72*
De invloed van 17de-eeuwse tegels 74
Figuratieve decors 75
Herkomst van benamingen 78
- 4 Formaten 81**
Nistegels 85
Vloeren 85
Hoekvloer 88
- Preface to the third, revised and
enlarged edition 10
- Preface to the second, revised edition 11
- 1 Outline and Purpose of this Book 15**
Explanation of the Description 16
- 2 The Dutch Tile 21**
Sources 24
Printed Pattern Books 34
Codes and Descriptions 35
Sponsen (Pricked Stencils) 42
Memoranda J. van Hulst 44
Works Catalogue J. van Hulst 44
- 3 Origin of Some of the Designs 47**
Ornamental Tiles 1560-1700 48
Spanish Influence 51
Portuguese Influence 56
Ornamental Tiles 18th and 19th Century 56
Carpets, Tapestries and Wallpapers 56
Ornamental Tiles 1850-1930 58
The Influence of Medieval Floor Tiles 58
English Influence 59
Turkish Influence 67
Ornament Books 70
*The Influence of Villeroy & Boch,
Mettlach 72*
The Influence of 17th-Century Tiles 74
Figurative Designs 1600-1700 75
Origin of Certain Tile Names 78
- 4 Sizes 81**
Niche Tiles 85
'Floors' 85
'Corner Floors' 88

5 Tegelbakkerijen 89

Rotterdam 90
Amsterdam 91
Delft 93
Utrecht 94
Harlingen 96
Makkum 97
Bolsward 97

6 Toeschrijving en datering 99

Overzicht van gedateerde tegels,
met afmetingen 100

7 Terminologie in de tegelliteratuur 105

Kleur 105
Paars 106
Blauw 107
Veelkleurig 107

8 Technische benamingen 109

9 Tegels in context 135

CATALOGUS

**A. Decorindeling van de enkele
tegel 183**

Indeling van de Groep A.01. 184
Grondpatronen ornamentdecor 184
A.01. Ornamentdecor 189

Indeling van de Groepen A.02.-A.13. 339

A.02. Figuurdecor 345
A.03. Tafereeldecor 364
A.04. Dierendecor 401
A.05. Bloemendecor 411
A.06. Vruchtendecor 430
A.07. Stillevendecor 434
A.08. Chinees décor 435
A.09. Cartouchedecor 438
A.10. Objectdecor 439
A.11. Heraldisch décor 441
A.12. Schriftdecor 444
A.13. Gelegenheidsdecor 447

5 Tile Works 89

Rotterdam 90
Amsterdam 91
Delft 93
Utrecht 93
Harlingen 95
Makkum 97
Bolsward 97

6 Attribution and Dating 99

Survey of Dated tiles,
with Sizes 100

7 Terminology in Tile Literature 105

Colour 105
Purple 106
Blue 107
Polychrome 107

8 Glossary of Technical Terms 109

9 Tile Combinations 135

CATALOGUE

**A. Classification for designs on individual
tiles 183**

Classification of Group A.01 184
Basic designs, Ornament 184
A.01. Ornamental design 189

Classification of Groups A.02.-A.13. 339

A.02. Human figure design 345
A.03. Scenic design 364
A.04. Animal design 401
A.05. Flower design 411
A.06. Fruit design 430
A.07. Still life design 434
A.08. Chinese design 435
A.09. Cartouche design 438
A.10. Inanimate object design 439
A.11. Heraldic device 441
A.12. Letters, numbers, inscriptions 444
A.13. Commemorative design 447

A.14. Randdecor 449
**Indeling en Grondpatronen
randen A.14.-A.15. 450**

A.14. Randen 452

A.15. Randhoekdecor 501

B. Omlijstingen 511

B.01. Cirkel 517

B.02. Cirkelband 521

B.03. Krans 522

B.04. Ovaal 523

B.05. Geschulpte omlijsting 524

B.06. Vierpas 524

B.07. Accolade 525

B.08. Spitsboog 526

B.09. Achtpas 526

B.10. Kwadraat 527

B.11. Vierkant 528

B.12. Achtkant 529

B.13. Baluster 531

B.14. Poort 532

B.15. Overige omlijstingen 533

C. Hoekmotieven 535

C.01. Uitgespaarde hoek 541

C.02. Lelie 542

C.03. Vleugelblad 546

C.04. Voluut 547

C.05. Driestip 548

C.06. Meander 549

C.07. Ossenkop 549

C.08. Spin 555

C.09. Kwartster 557

C.10. Kwartcirkel 558

C.11. Rozet 558

C.12. Kwartrozet 558

C.13. Hart 562

C.14. Bloem 563

C.15. Blad 564

C.16. Aigrette 566

C.17. Anjer 567

C.18. Geveerde hoek 568

C.19. Diverse hoeken 569

A.14. Border tile design 449

**Classification and Basic designs,
Border A.14.-A.15. 450**

A.14. Border tiles 452

A.15. Border-corner designs 501

B. Borders 511

B.01. Circle 517

B.02. Circle band 521

B.03. Wreath 522

B.04. Oval 523

B.05. Scalloped border 524

B.06. Quatrefoil 524

B.07. Accolade 525

B.08. Bracketed arch 526

B.09. Octofoil 526

B.10. Diamond 527

B.11. Square 528

B.12. Octagon 529

B.13. Baluster 531

B.14. Archway 532

B.15. Other borders 533

C. Corner motifs 535

C.01. Corner in reserve 541

C.02. Lily 542

C.03. Winged leaf 546

C.04. Volute 547

C.05. Three dot 548

C.06. Fretwork 549

C.07. Ox-head 549

C.08. Spider 555

C.09. Quarter star 557

C.10. Quarter circle 558

C.11. Rosette 558

C.12. Quarter rosette 558

C.13. Heart 562

C.14. Flower 563

C.15. Leaf 564

C.16. Aigrette 566

C.17. Carnation 567

C.18. Feathered corner 568

C.19. Other corners 569

D. Vlakvullende decors 573

- D.01. Effen tegels 575
- D.02. Gesponste tegels 576
- D.03. Gepenseelde tegels 576
- D.04. Gekraste tegels 576
- D.05. Getippelde tegels 576
- D.06. Marmer 577
- D.07. Schildpad 578
- D.08. Gevlamd 579

E. Decors van tableaux 581

Indeling van de tableaugroepen 586

- E.01. Ornamentdecor 591
- E.02. Figuurdecor 591
- E.03. Tafereeldecor 597
- E.04. Dierendecor 611
- E.05. Bloemendecor 616
- E.06. Vruchtendecor 618
- E.07. Chinees décor 619
- E.08. Objectdecor 619
- E.09. Heraldisch décor 623
- E.10. Schriftdecor 623
- E.11. Gelegenheidsdecor 623
- E.12. Pilaardecor 624
- E.13. Festoendecor 626
- E.14. Guirlandedecor 627
- E.15. Behangseldecor 627
- E.16. Repeterend décor 628
- E.17. Voertuigdecor 629

BIJLAGEN

I. Overzicht van de bronnen betreffende tableaux 631

- I.a Tableaus in het handgetekende modellenboek van Spannenburg-Van Hulst, Harlingen, ca. 1780-1870 (HMH1) 631
- I.b Aanteekeningen betreffende arbeidsloon aan de Plateel & Gleibakkerij van J. van Hulst te Harlingen, ca. 1850-1902 (tijdvak 1881-1884) (HAH) 632
- I.c Tableaus in de interne catalogus van J. van Hulst te Harlingen, ca. 1916 en 1922 (HCH) 633

D. Overall patterns and simulations of other materials 573

- D.01. Plain tiles 575
- D.02. Sponged tiles 576
- D.03. Painted tiles 576
- D.04. Scratched tiles 576
- D.05. Stippled tiles 576
- D.06. Marbled tiles 577
- D.07. Tortoiseshell tiles 578
- D.08. Combed slip tiles 579

E. Designs on tile pictures 581

Classification of tile picture groups 586

- E.01. Ornamental design 591
- E.02. Figurative design 591
- E.03. Scenic design 597
- E.04. Animal design 611
- E.05. Flower design 616
- E.06. Fruit design 618
- E.07. Chinese design 619
- E.08. Inanimate object 619
- E.09. Heraldic device 623
- E.10. Letters, numbers, inscriptions 623
- E.11. Commemorative design 623
- E.12. Pillar design 624
- E.13. Festoon design 626
- E.14. Garland design 627
- E.15. Wallpaper design 627
- E.16. Repetitive design 628
- E.17. Transport design 629

APPENDICES

I. Survey of tile picture information sources 631

- I.a Tile pictures in the hand-drawn pattern book of Spannenburg-Van Hulst, Harlingen, c. 1780-1870 (HMH1) 631
- I.b Memoranda concerning the cost of wages in the 'Plateel & Gleibakkerij' of J. van Hulst, Harlingen, c. 1850-c. 1902 (HAH) 632
- I.c Tile pictures in the works catalogue of J. van Hulst at Harlingen, c. 1916 and 1922 (HCH) 633

- I.d N.V. J. Van Hulst's Bouwstofindustrie. Catalogus van 88 tableaux, ca. 1920 (HMH5) 634
- I.e Inventaris Tableaus Tichelaar Makkum, 1900 (MIT) 636
- I.f Tegelfabriek westraven voorheen Gebr. Ravesteyn, Utrecht Prijs-courant b. Mei 1915 (UMW4) 637
- I.g Tableaus in de inventarislijsten van Van Traa te Rotterdam (1843-1849) (RIT) 639

II. Decornummers in verschillende catalogi 641

- II.a Decornummers uit de interne catalogus van J. van Hulst te Harlingen (HCH) 641
- II.b Decornummers Tjallingii, Harlingen (HMT) 656
- II.c Decornummers Tichelaar Makkum (handgetekend modellenboek, ca. 1870-1900) (MMT1) 658
- II.d Decornummers Ravesteyn/Westraven, Utrecht (gedrukt modellenboek, ca. 1885) (UMR1) 661
- II.e Decornummers Schillemans/Mijnlieff, Utrecht (gedrukt modellenboek, 1888) (UMS; UMM) 664
- II.f Decornummers Rotterdam (handgetekend modellenboek, Tegelbakkersgilde, ca. 1830) (RMT) 665
- II.g Decornummers Modellenboek Gerrit Bruyn en H.J. Kraane Poock, Utrecht, ca. 1810-1820 (UMB) 668

III. Het aantal decors en de procentuele verhouding in drie perioden 671

- IV. Musea met een belangrijke collectie van Nederlandse tegels 672
- V. Aanvulling nieuwe decors 673

Literatuur 689

Herkomst van de afgebeelde stukken 696

Index 699

- I.d J. van Hulst's Building materials industry Ltd: Catalogue of 88 tile pictures, c. 1920 (HMH5) 634
- I.e Tile picture stock list, Tichelaar, Makkum, 1900 (MIT) 636
- I.f WESTRAVEN Tile works, formerly Ravesteyn Brothers, Utrecht Price list b. May 1915 (UMW4) 637
- I.g Tile pictures in the stock lists of Van Traa, Rotterdam (1843-1849) (RIT) 639

II. Pattern numbers recorded in different catalogues 641

- II.a Pattern numbers from the works catalogue of J. van Hulst, Harlingen (HCH) 641
- II.b Pattern numbers Tjallingii, Harlingen (HMT) 656
- II.c Pattern numbers Tichelaar, Makkum (hand-drawn pattern book, c. 1870-1900) (MMT1) 658
- II.d Pattern numbers Ravesteyn/Westraven, Utrecht (printed pattern book, c. 1885) (UMR) 661
- II.e Pattern numbers Schillemans/Mijnlieff, Utrecht (printed pattern book, 1888) (UMS; UMM) 664
- II.f Pattern numbers Rotterdam (hand-drawn pattern book, Tile Makers' Guild, c. 1830) (RMT) 665
- II.g Pattern numbers Gerrit Bruyn en H.J. Kraane Poock, Utrecht, c. 1810-1820 (UMB) 668

III. Survey of occurrence of particular designs over three date periods 671

- IV. Museums with important collections of Dutch tiles 672
- V. Addition new designs 673

Literature 689

Origins of the illustrated pieces 696

Index 699